

9. Hästar

Trots att hästar varit domesticerade av människor i cirka 6 000 år har inte deras naturliga beteende förändrats i någon hög grad.¹ Dagens tamhästar har i princip samma beteenden och instinkter som sina vilda anfäder och de har därmed också samma beteendemässiga behov. Sammanfattningsvis är dagens hästar fortfarande väl anpassade för ett liv på stäppen, som är deras ursprungliga naturliga miljö. Även de domesticerade hästarna är gräsätande flockdjur. De har grundläggande behov av långa ättider, social kontakt och rörelse. Dessa behov blir sällan tillgodosedda i den traditionella hästhållningen och kan leda till att hästar utvecklar olika typer av beteendestörningar. Därför måste den moderna hästhållningen i större utsträckning ta hänsyn till hästens grundläggande beteenden och behov.

9.1. Naturligt beteende hos hästar

9.1.1 Sociala flock- och bytesdjur

Hästar har många naturliga fiender. Att leva i flock har varit livsviktigt för hästar som skydd mot rovdjur. Behovet att vara en del i en flock är därför väldigt starkt hos alla hästar, både för det sociala utbytet och för tryggheten som flocken erbjuder. Hästar tenderar att följa flockens aktiviteter, som att beta, vandra eller vila. Hästar i en flock sover gärna i skift, så att det alltid finns ett par vakande ögon som kan hålla uppsikt.² En hästflock består oftast av ett antal ston och deras avkommor, ibland även en hingst. I regel styrs flockens aktiviteter, som vandringar, vila och lek, av ett ledarsto.³

Att leva i flock innebär en mängd sociala interaktioner. Hästars behov av social kontakt är mycket stort. De är betydligt mindre motiverade att vistas utomhus i hage om de inte har andra hästar att interagera med där. Detta gäller även för hästar som inte fått vara ute i hage på flera veckor och som därmed har ett uppdämt behov av rörelse.⁴ Inom flocken är det vanligt att hästar bildar par. Två hästar umgås, kliar varandra och tillbringar mer tid med varandra än med de andra medlemmarna i flocken.³ Aggressionsnivån är generellt sett låg i en hästflock.³ I en konfliktsituation demonstrerar hästarna sin styrka i första hand genom hot, och i andra hand genom bitt och/eller sparkar.³

9.1.2 Gräsätare som är i ständig rörelse

I vilt tillstånd ägnar hästar större delen av dygnet åt att beta eller söka efter bete.⁵ Hästar kan under vinterhalvåret tillbringa ända upp till 19 timmar av dygnet med att äta,⁶ och under sommarhalvåret vanligen kring 16 till 17 timmar per dygn.⁷ Hästars dygnsrytm styrs till stor del av deras ätbeteende. Dygnet delas upp i ett antal betesperioder varvat med viloperioder, med en längre betesperiod i skymningen och en bit in på natten, vilket gör att de inte sover på natten på det sätt som människor gör.⁸ I jakten på vatten eller bra bete kan hästar vandra långa sträckor varje dag, ibland upp till 16 kilometer. De är också ständigt i långsam rörelse under tiden de betar. Hästar har ett stort rörelsebehov, och får de inte utlopp för det behovet under en period tenderar de att röra sig mer än normalt när de släpps lösa.⁴

9.2 Möjligheter till naturligt beteende i fångenskap

9.2.1 Begränsning av socialt beteende

Lagstiftningen säger att alla hästar ska få sitt behov av social kontakt tillgodosett. Det finns krav som säger att boxväggarna inte får vara utformade så att det förhindrar social kontakt mellan hästarna – de ska kunna se och höra varandra.⁹ I Sverige finns flera hästvänliga inhysningssystem som lösdrift och gruppbox, men trots många fördelar med gruppållning av hästar är individuella boxar fortfarande det mest utbredda.¹⁰ En fjärdedel av alla svenska hästanläggningar rastar sina hästar i hage en och en.¹⁰ Tävlingshästar hålls i stort sett alltid ensamma, både i boxen och i hagen. Även hingstar, oavsett användningsområde, hålls generellt sett alltid ensamma, trots att de också är flockdjur och känsliga för social isolering.^{10,11} Argumentet för att hålla hästar ensamma är att man är rädd för skador. Inom islandshästållning och westernridning hålls hästarna – även tävlingshästar – i grupp i större utsträckning än inom övriga ridsportdiscipliner. Det visar att det är fullt möjligt att genomföra.¹⁰

Det finns gott om vetenskapliga belegg för att utvecklande av stereotyper ofta beror på frustration över begränsad social kontakt med andra hästar.¹² Det finns idag inget som reglerar hur många timmar per dag som hästar ska ha möjlighet att umgås med varandra eller hur nära andra hästar måste stå för att den ensamållna hästen ska få tillräcklig social kontakt.¹²

9.2.2 Rörelsebegränsning

De flesta hästar får komma ut i hage varje dag men tiden i hage samt hur stor hagen är kan variera mycket.¹⁰ Generellt sett får dock tävlingshästar bara vistas i hage någon eller några enstaka timmar per dygn.¹⁰ Hästar som tillbringar mycket tid i stallet och lite tid i hage löper större risk för att utveckla beteendestörningar.¹³ Man har sett att boxvandring och vävning¹⁴ såväl som träätning¹⁵ minskar med ökad rörelse. Enligt gällande lagstiftning måste alla hästar ges möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter varje dag, helst i hage.⁹ Enligt Jordbruksverket är detta inte att likställa med att en häst går i en så kallad skrittmaskin. De används ibland som ersättning för utevistelse i de fall värdefulla tävlingshästar inte tillåts gå i hage, eller då hagarna är så små att de förhindrar rörelse. Hästarna får visserligen röra sig i dessa maskiner, men de går hela tiden på böjt spår, något som frestar på deras ben. Rörelsen är heller inte frivillig och därmed rimligen inte något som hästen är särskilt motiverad att göra.

9.2.3 Onaturlig utfodring

I dagens moderna hästhållning med strikt kontrollerade foderstater och ett fåtal utfodringstillfällen per dygn får de flesta hästar inte fullt utlopp för sitt födosöksbeteende, som de är anpassade för att utföra upp till 19 timmar per dygn. De flesta hästar i Sverige kommer ut på sommarbete varje år.¹⁰ Hur länge kan dock variera kraftigt från ett par veckor upp till flera månader. Det finns ett antal anläggningar som väljer att inte släppa sina hästar på bete alls.¹⁰ Hästar är i första hand anpassade för att äta svårtuggat, långstråigt foder som gräs och hö. Om de ges för mycket kraftfoder, som havre, kan de få magsår eller utveckla stereotypa beteenden som krubbitning. Stora mängder kraftfoder kan också resultera i kolik, eftersom hästens tunntarm inte klarar av att ta emot stora mängder lättsmälta kolhydrater. Risken för utfodringsrelaterade beteendestörningar ökar också om hästen utfodras med för små fodergivor, som gör ättiden för kort och då den hålls på annat strö än halm.¹⁶ Studier på hästar som används i tävling har visat att även de klarar sig bra på en ren hödiet, trots att de gör av med mycket energi.¹⁷

Källor

1. Goodwin D., Davidson H.P.B., Harris P., (2002) Foraging enrichment for stabled horses; effects on behaviour and selection, *Equine Veterinary Journal* 34:7, 686–691.
2. Goodwin, D. (2007) *Horse Behaviour: Evolution, Domestication and Feralisation*, I boken *The Welfare of Horses*, red: N. Waran. Kluwer Academic Publishers, ISSN: 1572-7408.
3. McGreevy, P. (2004) *Equine behavior: a guide for veterinarians and equine scientists*. Saunders, Elsevier Ltd.
4. Mills, D.S. & McDonnell, S. (2005) *The Domestic Horse: The Origins, Development, and Management of its Behaviour*, Cambridge University Press.
5. Mayes, E. & Duncan, P. (1986) Temporal patterns of feeding behaviour in free-ranging horses. *Behaviour* 96:1–2, 105–129.
6. Rogalski, M. (1970) Behaviour of the horse at pasture. *Kon Polski* 5, 26–27.
7. Gallagher, J. R. & McEniman, N. P. (1989) Grazing behaviour of horses in S.E. Queensland pastures. Recent advances in animal nutrition in Australia, University of New England, Armidale, Australia.
8. Jensen, P. (1993) *Djurens beteende och orsakerna till det*. Stockholm: Natur och Kultur, LT:s förlag.
9. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket m.m. (SJVFS 2010:15) saknummer L100.
10. Svala, C. (2008) Hur hålls hästarna i Sverige och vilka är motiven, Projektrapport, Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp.
11. Winther-Christensen, J. et al (2002) Effects of individual versus group stabling on social behaviour in domestic stallions. *Applied Animal Behaviour Science* 75:3, 233–248.
12. Filipsson E., (2010) Hästens behov av social kontakt – hur tillgodoser man det? Examensarbete Etologi- och djurskyddsprogrammet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Studentarbete 326, ISSN: 1652-280X
13. McGreevy, P. et al (1995) The prevalence of abnormal behaviours in dressage, eventing and endurance horses in relation to stabling. *The Veterinary Record* 137:2, 36–37.
14. Mills D.S. & McBride S.D. (2007) Weaving and stall walking. 79th Western Veterinary Conference.
15. Krzak W. E. et al (1991) Wood chewing by stabled horses: diurnal pattern and effects of exercise. *Journal of Animal Science* 69, 1053–1058.
16. McGreevy P. et al (1994) Management factors associated with stereotypic and redirected behaviour in the Thoroughbred horse. *Equine Veterinary Journal* 27:2, 86–91.
17. Lindgren, E. (2008) Vallfoderproduktion i norrländskt klimat till högpresterande hästar. Studentarbete, SLU.